

Disney verliest zijn geloof in de vrije wil

In 2015 brachten Pixar Animation Studios en Walt Disney Pictures een veel realistischer en verontrustender animatiesaga uit over de condition humaine, die al snel een hit werd onder kinderen én volwassenen. Inside Out vertelt het verhaal van het elfjarige meisje Riley Andersen, dat met haar ouders van Minnesota naar San Francisco verhuist. Ze mist haar vrienden en haar oude woonplaats, ze heeft moeite zich aan te passen aan haar nieuwe leven en ze probeert weg te lopen, terug naar Minnesota. Maar zonder dat Riley het weet speelt zich nog een veel groter drama af. Riley is niet onbewust de ster van een realityprogramma en ze zit niet opgesloten in de matrix, maar ze is zélf de matrix en er zit iets in háár opgesloten.

Disney heeft zijn imperium opgebouwd door telkens dezelfde mythe te blijven hervertellen. In talloze Disney-films worden de helden geconfronteerd met moeilijkheden en gevaren, maar uiteindelijk triomferen ze door hun authentieke zelf te vinden en hun eigen keuzes te maken. Inside Out schoffelt die mythe bruusk onderuit. De film hanteert de modernste neurobiologische kijk op de mens en neemt ons mee op een reis naar Rileys hersenen, waar we ontdekken dat ze geen authentiek zelf heeft en dat ze nooit haar eigen keuzes maakt. Riley is in wezen een gigantische robot die bestuurd wordt door een verzameling tegenstrijdige biochemische mechanismen, die in de film belichaamd worden door geinige stripfiguurtjes: de gele, vrolijke Plezier, de blauwe, sombere Verdriet, de rode, heetgebakerde Woede, enzovoort. Deze personages regelen al Rileys stemmingen, beslissingen en handelingen met allerlei knoppen en hendels in het Hoofdkwartier, waar ze alles wat Riley doet volgen op een enorm scherm.

Rileys onvermogen om zich aan te passen aan haar nieuwe leven in San Francisco is het gevolg van een miskleun in het Hoofdkwartier, waardoor Rileys brein compleet uit balans dreigt te raken. Om een en ander te herstellen ondernemen Plezier en Verdriet een heroïsche tocht door Rileys brein. Ze nemen de gedachtetrein, verkennen de gevangenis van het onderbewustzijn en bezoeken de droomstudio, waar een team artistieke neuronen druk bezig is dromen te produceren. Terwijl we deze vleesgeworden biochemische mechanismen vol-

gen door de krochten van Rileys hersenen, komen we nergens een ziel, een authentiek zelf of een vrije wil tegen. Het grote moment van onthulling waar de hele pot om draait, komt ook niet als Riley haar eigen authentieke zelf ontdekt, maar juist als duidelijk wordt dat Riley niet vereenzelvigd kan worden met één duidelijke kern en dat haar welzijn afhangt van de interactie tussen allerlei verschillende mechanismen.

In eerste instantie worden de kijkers aangespoord om Riley te vereenzelvigen met het hoofdpersonage, de gele, vrolijke Plezier. Uiteindelijk blijkt echter dat dit de kritieke fout was die Rileys leven dreigde te verpesten. Plezier overdondert alle andere innerlijke personages vanuit het idee dat zij alleen de authentieke essentie van Riley is en verstoort daarmee het wankel evenwicht van Rileys brein. De catharsis komt als Plezier haar fout onderkent en – samen met de kijkers – inziet dat Riley niet Plezier is, of Verdriet, of een van de andere personages. Riley is een complex verhaal dat ontstaat uit de conflicten en samenwerkingsverbanden van alle biochemische personages bij elkaar.

Het verbluffende hieraan is niet alleen dat Disney het heeft gewaagd een film met zo'n radicale boodschap op de markt te brengen, maar dat het ook nog een wereldhit werd. Misschien werd het zo'n succes omdat het een comedy met een happy end is en het zou goed kunnen dat de meeste kijkers de neurologische betekenis en de sinistere implicaties daarvan is ontgaan.

Uit “21 lessen voor de 21e eeuw” van Yuval Noah Harari
Verkrijgbaar als boek, ebook en luisterboek. We vragen je om bij de lokale boekhandel te kopen.

Je kunt het natuurlijk ook online bestellen, bijvoorbeeld bij bol: <https://www.bol.com/nl/nl/p/21-lessen-voor-de-21ste-eeuw/9200000095074382/?c2a=buy#productTitle>